

**BİTİRME ÖDEVİ HAZIRLAYAN İLAHİYAT FAKÜLTESİ
ÖĞRENCİLERİ VE DANIŞMANLARIN YAŞADIKLARI SORUNLAR:
LİSANS ÖĞRENCİLERİ VE DANIŞMANLARIN BAKIŞ AÇISINDAN
NİTEL BİR ÇALIŞMA**

*The Problems of Theology Students and Counselors
Preparing a Term Paper: A Qualitative Study From the
Perspectives of Undergraduate Students and Counselors*

Fatih KAYA

Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
Din Eğitimi Anabilim Dalı, Bayburt / Türkiye
PhD., Bayburt University Faculty of Divinity, Department of Religious
Education, Bayburt / Turkey
fkaya@bayburt.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-4895-6987

Kader KAHRIMAN

Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Yüksek
Lisans Öğrencisi,
Postgraduate Student, Bayburt University, Institute of Social Sciences,
Philosophy and Religious Sciences, Bayburt/Turkey
kaderkahrیمان69@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-8787-6926

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 15 Mayıs / 15 May 2021

Kabul Tarihi / Date Accepted: 25 Haziran / 25 June 2021

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Atıf / Citation: Fatih Kaya-Kader Kahrıman, Bitirme Ödevi Hazırlayan İlahiyat Fakültesi Öğrencileri ve Danışmanların Yaşadıkları Sorunlar: Lisans Öğrencileri ve Danışmanların Bakış Açısından Nitel Bir Çalışma, *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13 (Yaz) 2021: 49-79, doi:10.47098/bayburt-ilahiyat.937551

Öz

Bu çalışma, ilahiyat fakültesi öğrencileri ve bu süreçte danışmanlık yapan öğretim üyelerinin bitirme ödevi/tezi hazırlanırken yaşadıkları sorunları, bu süreçte öğrenciyi motive eden faktörleri, bitirme ödevi/tezi konusunun belirlenmesinde etkili olan unsurları, öğrenci ve danışman arasında yaşanan problemleri ve bitirme ödevine/tezine bakış açısını incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan fenomenolojik (olgu-bilim) yaklaşım temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, İlahiyat Fakültesinden mezun olmuş 50 öğrenci ve ilahiyat fakültesinde görev yapan 20 öğretim üyesi oluşturmaktadır. Yapılan çalışmada, veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, Google Form, Zoom ve Microsoft teams programları yoluyla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Toplanan veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, ilahiyat fakültesi lisans programı öğrencileri bitirme ödevi hazırladıkları dönemde yaşanan sorunların lisans programının yoğunluğu, zaman yetersizliği ve teknik yetersizlikten kaynaklandığını belirtirken öğretim üyeleri ise yaşanan sorunların çoğunluğunun öğrencinin akademik yetersizliğinden kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Öğrenci ve danışman arasında yaşanan problemler iletişimsizlik, akademik destek görememe, konu sınırlama, ilgisizlik, gayret gösterememe olarak sıralanmıştır. Bu süreçte katılımcıları motive eden etkenler çoğunlukla sürekli öğreniyor olma, hırs, aile, kişisel gelişime katkı sağlama gibi bireysel faktörlerden oluşmuştur. Sonuç olarak, genelde öğrencilerin ve danışmanların bitirme ödevine karşı olumlu bir tutum sergiledikleri, öğrencilerin bireysel ve akademik gelişimlerine katkı sağladığı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Bitirme Ödevi, İlahiyat Fakültesi, Öğrenci Sorunları

Abstract

In this study, the problems experienced by the faculty of theology and the faculty members who provided consultancy during this process, while preparing the graduation assignment / thesis, the factors that motivate the students in this process, the factors that are effective in determining the topic of the graduation paper / thesis, the problems experienced with the advisor and the student, and the view on the graduation paper / thesis. aims to examine its angles. The study was carried out on the basis of the phenomenological (phenomenological) approach, which is among the qualitative research methods. The study group of the research consists of 50 students who graduated from the faculty of theology and prepared a graduation paper, and 20 people who are faculty members within the faculty of theology. In the study, a semi-structured interview form developed by the researchers was used to collect data. The data of the research were obtained as a result of interviews made through Google Form, Zoom and Microsoft teams programs. The collected data were analyzed by content analysis method. According to the findings obtained as a result of the research, the faculty of theology undergraduate program students stated that the problems experienced during the period when they prepared the graduation paper were due to the intensity of the undergraduate program, lack of time and technical inadequacy, while the faculty members stated that the majority of the problems were due to the academic inadequacy of the student. The problems experienced between the advisor and the student are listed as lack of communication, lack of academic support, subject limitation, and indifference. In this process, the factors that motivate the participants mostly consisted of individual factors such as being constantly learning, ambition, family and contributing to personal development. As a result, it has been observed that the advisors and students generally have a positive attitude towards the final assignment and contribute to the individual and academic development of the students.

Keywords: Graduation Project, Faculty of Theology, Student, Problems

Giriş

21. yüzyıl bilindiği üzere bilgi ve teknoloji çağı olması nedeniyle toplumlar sürekli bir bilgi akışı ile karşı karşıya gelmektedir.¹ Tüketilen bu bilgilerin sağlıklı sonuçlar verebilmesi için farkındalık düzeyi yüksek bilinçli bireyler yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu bireylerin yetiştirildiği en önemli mekanlardan birisi de eğitim kurumlarıdır. Eğitim kurumları, bilgi çağının getirdiği gelişim ve değişimin gereği doğrultusunda bilgi ve iletişim teknolojileri yoluyla yeni bilgilere ulaşan, bu bilgileri faydalı bir biçimde kullanan, sadece teorik alanla kalmayıp aynı zamanda pratik yönünü de sağlayan bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır.² Bu konuda hedeflenen kazanımlara ulaşabilmek için eğitim birimlerinin her seviyesinde, öğrencilerden çeşitli araştırmalar yaparak bunların yazılı dökümü olan ödev, tez, rapor, proje gibi benzer belgeler hazırlamaları istenmektedir. Bu belgeler ortaokul ve lise seviyesinde ödev ve proje olarak adlandırılırken üniversitelerde ise “ödev”, “seminer raporu”, “mezuniyet ödevi/tezi” gibi isimlerle ifade edilmektedir.³

Fakültelere göre mezuniyet çalışması, ödevi, tezi veya araştırma projesi gibi farklı isimlerle adlandırılan lisans bitirme ödevi/tezi, öğrencilerin lisans eğitimi boyunca edinmiş oldukları mesleki bilgi ve becerileri doğrultusunda oluşturulan akademik çalışma olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, ders kapsamında öğretilen bilgilerin planlı bir biçimde kullanılmasını sağlayan, ilmi bir yöntemle farklı kaynaklardan faydalanılarak yapılan, öğrencilere analiz yeteneği kazandıran ve bu kabiliyeti belgeleyen çalışma olarak da nitelendirilmektedir.⁴ Bitirme ödevi/tezinde öncelikli hedef, öğrenciye bilimsel araştırma tekniklerini ve bitirme ödevi yazım usulleri konusunda gerekli becerileri kazandırmaktır. Belirlenen seviyeye ulaşan her öğrenci, artık kuramsal ya da uygulamalı bir konuda saptanan hipotezleri denetleyebilme veya tasarım yapabilme konusunda istenilen akademik olgunluğa ulaşmış, bilgiyi kullanma ve bağımsız bir rapor hazırlayabilme yeteneğini kazanmış olacaktır.⁵

Birçok üniversitenin ve bunlara bağlı birimlerin kendilerine ait bitirme ödevi/tezi yönergeleri bulunmaktadır. Yapılan incelemeler doğrultusunda bazı fakültelerin bitirme ödevi/tezi yönergese rastlanılmamıştır. Bununla birlikte fakültelerin yayınlamış olduğu yönergeler incelendiğinde, bitirme ödevinin/tezinin eğitim sürecinin hangi aşamasında başladığına, danışman atamasının nasıl yapıldığına ve öğrencinin bitirme ödevi yazım sürecini

¹ Kaan Böke, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (İstanbul: Alfa Yayıncılık, 2014), 5.

² Sevim Camuzcu Aşıroğlu, “Öğretmen Adaylarının Bilimsel Araştırmaya Yönelik Tutumları İle Bilimsel Araştırma Dersindeki Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi* 2/2 (2016), 73.

³ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi (Kavramlar, İlkeler ve Teknikler)* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2014), 41.

⁴ Bilecik Üniversitesi (BÜ), “Fen-edebiyat fakültesi bitirme ödev yönergesi” (Erişim 13 Şubat 2021)

⁵ İstanbul Üniversitesi (İÜ), “Lisans programları bitirme ödevi hazırlama yönergesi” (Erişim 20 Şubat 2021)

nasıl ilerleteceğine dair detaylı bilgiler verildiği görülmüştür. Yayınlanan bitirme ödevi/tezi yönergeleri fakülteler kapsamında incelendiğinde, bitirme ödevi/tezi lisans programının 7. ya da 8. yarıyılarında yer alan zorunlu dersler grubunda olduğu tespit edilmiştir. 7. yarıyılıda başlayan bitirme ödevi 8. yarıyılın sonunda teslim edilmektedir. Bazı fakültelerde bitirme ödevinin değerlendirilmesi sadece danışman tarafından yapılırken diğerlerinde ise değerlendirmeyi komisyon yapmaktadır.⁶

İlahiyat fakültesi kapsamında incelenen lisans bitirme ödevi/tezi yönergeleri, üniversitelere göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Erişilen yönergeler incelendiğinde bitirme ödevi/tezi fakültelerin yönergelerine bağlı olarak lisans eğitiminin 7.⁷ veya 8.⁸ yarıyılında başladığı görülmektedir. İlgili yönergeler incelendiğinde bitirme ödevi/tezi için gerekli olan danışman ataması öğretim elemanlarından seçilmektedir.⁹ Belirlenen danışmanların atamasında ise 4 farklı uygulamanın olduğu görülmüştür.

1. Danışman ataması, öğrencinin tercihine uygun olarak dekanlık tarafından gerçekleştirilir.¹⁰

2. Danışman ataması, Gano sistemi göz önünde bulundurularak en başarılı öğrencinin seçiminden hareketle yapılmaktadır.¹¹

3. Öğrenciler mezuniyet tezi başvuru formu doldurarak hangi alanda çalışma yapmak istediklerini açıkça beyan etmelerine izin verilmektedir. Doldurulan bu form yarıyıl ders kayıt döneminde fakülte öğrenci işleri bürosuna teslim edilmekte ve danışman sayısına göre atama gerçekleştirilmektedir.¹²

4. Bölümde tez alacak öğrenci sayısı, bölümde çalışmalara katılacak öğretim üyesi sayısına bölünerek her elemana düşen öğrenci sayısı belirlenmektedir.¹³

Bitirme ödevi ders kayıtları ise lisans eğitiminin ilgili döneminde öğrenci otomasyon sistemi üzerinden yapılmaktadır. Danışman ile haftada 2 saat görüşme yapılmakta ve derse devamlılık şartı bulunmaktadır.¹⁴ Bitirme ödevi öğrencinin mezun olacağı dönem final sınavlarının sisteme girilmesi için belirlenen son tarihe kadar basılı ve elektronik kopya olarak hazırlanıp

⁶ Amasya Üniversitesi (AÜ), "Fen-Edebiyat Fakültesi Araştırma Projesi/ Mezuniyet Çalışması/ Bitirme Tezi Uygulama ve Yazım Yönergesi" (Erişim 24 Şubat 2021); Kayseri Erciyes Üniversitesi (EÜ), "İnşaat Mühendisliği Bitirme Ödevi Esasları" Erişim 24 Şubat 2021).

⁷ Kocaeli Üniversitesi (KOÜ), "İlahiyat Fakültesi Bitirme Çalışması Yönergesi" (Erişim 3 Mart 2021).

⁸ Bayburt Üniversitesi (BAYÜ), "Bitirme ödevi yönergesi" (Erişim 3 Mart 2021).

⁹ Kayseri Erciyes Üniversitesi (ERÜ), "Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Lisans Eğitim-Öğretim Yönergesi Bitirme Ödevi yönergesi" (Erişim 2 Mart 2021).

¹⁰ İstanbul Üniversitesi (İÜ), "İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Bitirme Ödevi Hazırlama Yönergesi" (Erişim 1 Mart 2021).

¹¹ Sinop Üniversitesi (SÜ), "Sinop Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Bitirme Tezi Yönergesi" (Erişim 1 Mart 2021).

¹² AYBÜ, "Bitirme ödevi yönergesi"

¹³ Kahramanmaraş Üniversitesi (KSÜ), "Lisans Bitirme Tezi ve Seminer Yönergesi" (Erişim 12 Şubat 2021)

¹⁴ Yozgat Bozok Üniversitesi (YBÜ), "Yozgat Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Bitirme ödevi yönergesi" (Erişim 1 Mart 2021)

danışmana teslim edilmektedir.¹⁵ Bitirme ödevinin/tezinin hazırlanmasında üniversitelerin belirlediği tez yazım kurallarına uyulması ve yayınlanan kılavuzun bilinmesi gerekmektedir. Bu kurallardan en önemlisi alıntı sistemidir. Akademik yazım kılavuzlarında birçok alıntı sistemi vardır. Ancak yayınlanan yönergeler incelendiğinde, İlahiyat Fakültelerinde yaygın olarak İSNAD atıf sistemi¹⁶ ve APA sisteminin¹⁷ kullanıldığı görülmektedir.

Bu konuda yapılan araştırmalar incelendiğinde, lisansüstü öğrencilerinin tez hazırlama aşamasında karşılaştıkları sorunları inceleyen çalışmalar bulunurken,¹⁸ lisans bitirme ödevi ile ilgili yalnızca iki çalışma tespit edilmiştir. Bu çalışmalardan biri Cumhuriyet Üniversitesi tıp, diş hekimliği, hemşirelik ve ebelik bölümlerinde bitirme tezi hazırlayan öğrencilerin yaşamış olduğu problemleri incelemiştir¹⁹. Bir diğer çalışma ise Ege Üniversitesi hemşirelik bölümündeki öğrencilerin bitirme ödevi/tezi hazırlarken karşılaştıkları sorunları incelemiştir.²⁰ Yapılan her iki çalışmada da öğrencilerin genel anlamda danışman ve konu seçiminde sorunlarla karşılaştıkları, yabancı dil bilmedikleri için bazı kaynaklara erişimde sıkıntı yaşadıkları görülmüştür. Bununla birlikte, Cumhuriyet üniversitesi sağlık fakültesi öğrencilerinin %67'si bitirme ödevinin gerekli olmadığını ifade ederken Ege üniversitesi hemşirelik bölümü öğrencilerinin %54'ü bitirme ödevinin gerekliliğini savundukları görülmüştür. Bu konuda, İlahiyat Fakültesi öğrencileri ile bu süreçte onlara danışmanlık yapan öğretim üyelerinin yaşadıkları sorunlara, öğrenciyi bu süreçte motive eden faktörlere, danışman ve öğrenci arasındaki iletişim biçimine ve bitirme ödevine bakış açısına dair herhangi bir araştırma yapılmamıştır. Yapılan bu araştırmanın, alandaki eksikliği gidereceği ve yapılacak olan diğer araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı lisans bitirme ödevi/tezi hazırlayan İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin ve danışmanlık yapan öğretim üyelerinin karşılaştıkları güçlükleri, bu süreçte öğrenciyi motive eden faktörleri, öğrenci ve danışman arasındaki iletişimi, öğrencilerin ve danışmanların lisans bitirme ödevine karşı bakış açılarını ayrıntılı bir biçimde betimleyerek ortaya koy-

¹⁵ SÜ, "Sinop Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Bitirme Tezi Yönergesi"

¹⁶ AYBÜ, "Bitirme ödevi yönergesi"

¹⁷ Giresun Üniversitesi (GÜ), "Giresun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Bitirme Ödevi Yazım Kılavuzu" (Erişim 2 Mart 2021).

¹⁸ Ramazan Güler, "DKAB Öğretmenlerine Göre Lisansüstü Eğitim: Tercih Sebepleri, Süreçler, Sorunlar ve Beklentiler Üzerine Nitel Bir Araştırma", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 7/12 (Mart 2020), 131-170, Gökhan Arastaman vd. "Eğitim Yönetimi Alanında Doktora Öğrencisi Olmak: Lisansüstü Öğrencilerin Bakış Açısından Fenomenolojik Bir İnceleme", Eğitimde Nitel Araştırma Dergisi (ENAD) 8/4 (2020), 1323-1346.

¹⁹ Hatice Ulusoy vd. "Bitirme Tez Hazırlayan Öğrencilerin Yaşadıkları Güçlükler" *Cumhuriyet Tıp Dergisi* 3/1 (2009), 204-210.

²⁰ Meryem Yavuz-Şenay Kaymakçı, "E.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Lisans Öğrencilerinin Bitirme Tezi Yaparken Karşılaştıkları Sorunlar" *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* 12/1 (1996), 1-7.

maktır. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, lisans bitirme ödevi hazırlayan öğrencilerin ve bu süreçte danışmanlık yapan öğretim üyelerinin sorunlarına dikkat çekilmesi ve çözüm önerileri sunulması açısından önem taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Lisans bitirme ödevi hazırlama aşamasında karşılaşılan sorunlar nelerdir?
2. Lisans bitirme ödevinin hazırlandığı dönemde öğrencileri motive eden faktörler nelerdir?
3. Lisans bitirme ödevi konusu belirlenirken danışmanın mı yoksa öğrencilerin mi tercihi öne çıkmaktadır?
4. Lisans bitirme ödevini hazırlama aşamasında öğrenci ile danışman arasında herhangi bir problem yaşanmakta mıdır?
5. Öğrencilerin lisans bitirme ödevine karşı bakış açısı nasıl olmuştur. Eğitim hayatına olumlu veya olumsuz yönde katkısı var mıdır?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Deseni

Araştırmada nitel araştırma yönteminin olgu-bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgubilim (fenomenoloji/phenomenology) deseni bireyin, yaşanan durumların veya olguların farkında olduğu ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir bilgiye sahip olmadığı durumlarına odaklanmaktadır. İfade edilen bu olgular, yaşanan dünyadaki olaylar, kavramlar ve durumlar gibi değişik formlarda görünebilir.²¹ Dolayısıyla olgu bilim desenin temelini yaşamış deneyim kavramı oluşturmaktadır. Bu nedenle ilk olarak katılımcıların yaşamış deneyimlerinin ne olduğunu tanıması ve özünde nelerin olduğunu açıklaması gerekir. Olgu-bilim sayesinde araştırmacılar, katılımcıların olguyla ilişkili yaşantılarını, algılarını, duygu ve düşüncelerini ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda mevcut araştırmanın fenomeni lisans bitirme ödevi/tezi hazırlayan öğrencilerin bu aşamada karşılaştıkları sorunlar, onları motive eden faktörler, danışman ile yaşanan sorunlar olarak belirlenmiştir. Yapılan araştırmada da öğrencilerin bitirme ödevinin/tezinin hazırlanış aşamasında yaşamış deneyimi incelemek hedeflendiği için nitel araştırma yöntemlerinden olgu-bilim deseni tercih edilmiştir.

2.2. Çalışma Grupları

Bu araştırmanın çalışma grubunu, İlahiyat Fakültesi programından mezun olmuş 50 öğrenci ve ilahiyat fakültelerinde görev yapan 20 öğretim üyesi oluşturmaktadır. Araştırmada olgubilim deseni kullanıldığı için katılımcıların seçiminde amaçlı örneklem tercih edilmiştir. Amaçlı örnekleme

²¹ Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2013), 72.

de katılımcı çalışma evreninden gelişigüzel değil, belirlenmiş özelliklere uyumundan veya araştırmacının kendi kararına göre seçilirler.²² Tablo1 ve Tablo2’de araştırmacının çalışma grubu verilmiştir.

Tablo1 Öğrencilerin Kişisel Bilgileri

Değişken	Düzy	f
Cinsiyet	Kadın	30
	Erkek	20

Tablo1 araştırmaya katılım sağlayan öğrencilerin kişisel özellikleri açısından incelendiğinde kadın öğrencilerin oranı %65,2, erkek öğrencilerin ise %34,8’lik dilimi oluşturduğu görülmektedir. Bu oranlara göre çalışmamıza en fazla katılım kadın öğrenciler tarafından olmuştur.

Tablo2 Danışmanların Kişisel Bilgileri

Değişken	Düzy	f
Cinsiyet	Kadın	5
	Erkek	15

Tablo2 araştırmaya katılım sağlayan danışmanların kişisel özellikleri açısından incelendiğinde kadın danışmanların oranı %25, erkek danışmanların ise %75’lik dilimi oluşturdukları görülmektedir. Bu oranlara göre çalışmamıza en fazla katılım erkek danışmanlar tarafından olmuştur.

Tablo3 Öğrencilerin bitirme ödevi hazırladıkları ana bilim dalları

Değişken	Düzy	F
Bitirme ödevinin yapıldığı ana bilim dalı	Temel İslam Bilimleri	34
	Felsefe ve Din Bilimleri	10
	İslam Tarihi ve Sanatları	6

Tablo 3’te öğrencilerin bitirme ödevini hazırladıkları ana bilim dalı açısından incelendiğinde yoğunluk Temel İslam Bilimleri anabilim dalında olurken (%69,6), sırasıyla onu Felsefe ve Din Bilimleri (%17,4) ve İslam Tarihi ve Sanatları anabilim dallarının (%13) takip ettiği görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak amacıyla yarı yapılandırılmış bir görüşme formu geliştirilmiştir. Bu form oluşturulmadan önce geniş bir literatür taraması yapılmış, uzman görüşüne başvurulmuş ve onların görüş ve önerileri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılarak 5 soru içeren bir form hazırlanmıştır. Hazırlanan bu 5 sorunun tamamı İlahiyat Fakültesi kapsamında bitirme ödevi hazırlayan lisans öğrencilerine yöneltilirken, danışmanla-

²² Böke, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, 125.

ra motivasyonu ölçen soru yöneltilmemiştir. Yapılan çalışmada, lisans bitirme ödevinin öğrenci ve danışman için ne anlama geldiği, bu süreçte karşılaşılan zorluklar, öğrenciyi motive eden durumlar, öğrenci ve danışman ile yaşanan sorunlar, bitirme ödevi konusunun belirlenmesinde etkili olan faktörlere ilişkin görüşleri saptanmaya çalışılmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanmasında mülakat yöntemi kullanılmıştır. Katılımcıların bir kısmına Google Form linkinden ulaşılırken bazı katılımcılara ise zoom ve microsoftteams üzerinden ulaşılmıştır. Mülakat formunun açıklama kısmında katılımcıların kişisel bilgilerinin hiçbir surette deşifre edilmeyeceği, kişisel bilgilerinin gizli kalacağı ilkesine saygı duyulacağı bilgisi verilmiştir. Görüşme formundaki öğrencilerin ve danışmanların düşüncelerini anlaşılabilir hale getirmek için içerik analizinden yararlanılmıştır. İçerik analizi araştırma sonucu elde edilen verilerin temel problemi aydınlatacak biçimde özetlenmesi, sınıflandırılması yani verilerden işe yarayan değerli çıkarımlar elde edilmesi olarak tanımlanmaktadır.²³ İçerik analizi sonucunda belirli kodlar, temalar ve kategoriler belirlenir. Daha sonra kodları temsil eden temalar son olarak da ortaya çıkan kodlar ve temalar organize edilerek bulgular tanımlanır ve yorumlanır. Verilerden yapılan doğrudan alıntılarda katılımcıların isimleri yerine kodlar kullanılmıştır. Örneğin (Ö3) 3 numara olarak kodlanan katılımcı öğrenciyi temsil etmektedir.

Bir çalışmanın değerli ve önemli olması çıkan sonucun inandırıcılığının yüksekliğine bağlıdır.²⁴ Öğrencilerin ve danışmanların görüşlerinden oluşturulan kategoriler ve kodların uygun olup olmadığını belirlemek için araştırmacıların dışında uzman öğretim elemanlarının görüşlerinin alınmasıyla iç güvenilirliğin sağlandığı görülmüştür.

3. Bulgular

Bitirme ödevi hazırlayan ilahiyat fakültesi öğrencileri ve bu süreçte danışmanlık yapan öğretim üyelerinin yaşadıkları sorunlara ilişkin yapılan bu araştırmadan elde edilen veriler analiz edilmiştir. Öğrencilere yöneltilen 5, danışmanlara yöneltilen 4 soru için ayrı ayrı analiz kategorisi oluşturulmuştur. Bu kategoriler ile birlikte tablolarda kodlar ve örnek alıntılar sunularak sonucun daha anlaşılır olması sağlanmıştır.

Kategori1.a: İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Lisans Bitirme Ödevi Hazırlama Sürecinde Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Öğrencilerin, lisans bitirme ödevini hazırlama sürecinde yaşadıkları sorunları belirlemek üzere, lisans bitirme ödevini hazırlama aşamasında ne gibi zorluklarla karşılaştınız? sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin görüşleri ve kodlar Tablo 4'te verilmiştir.

²³ Aysel Aziz, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2020), 121.

²⁴ Yıldırım-Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 261.

Tablo 4. Öğrencilerin Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Kod ve Örnek Alıntılar

Alt Kategori	Kodlar	Örnek Alıntılar
Lisans Programına Yönelik Sorunlar	Ders Yükünün Fazlalığı	Üniversite son sınıfta olmak zaten başlı başına sorun. Ders yükün çok oluyor. Derslerin dışında bir de komisyon var. Komisyona mı hazırlanalım yoksa bitirme ödevini mi yazalım. Bu yoğunluktan dolayı çok zorlanmıştım. Hiç değilse ders sayısını aza indirebilirlerdi. Benim danışmanın en ince ayrıntıya takıldığı için bitirme ödevi değil bildiğin tez hazırlamıştım. Ama ders sayım fazla olduğu için üzerine de fazla yoğunlaşamadım. (Ö24)
	Danışman ile Yaşanılan Problemler	Danışman seçiminin bölüm başkanlığı tarafından gerçekleşmesi bence en büyük sorun. Böyle bir atama gerçekleşince istenilen bir alanda ve istenilen bir konu üzerinde çalışılması çok sıkıntı yaratıyor. Sonrasında konu seçiminde farklılaşma ve ayrışmaya gidiliyor. Bu durum da hem aradaki iletişimi hem de ödevin hazırlanış sürecini zorlaştırıyor. Danışman ile iletişim ve anlaşma bu süreçte en önemli faktörlerden birisidir. (Ö5)
	Kaynağa erişim	Kaynak bulmakta zorluk çektim özellikle küçük bir şehirde olduğum için kütüphanelerde her kaynağa ulaşamadım. (Ö8)
	Araştırma yöntem ve teknikleri dersinin olmayışı	Benim bitirme ödevi hazırlarken en fazla zorlandığım durum yönergeyi, yazım kılavuzunu anlamak oldu. Atuf sistemi nasıl gerçekleşir, literatür nasıl taranır, nicel ve nitel araştırma yöntemleri nedir bunları kavram olarak bile bilmiyordum. Aynı dönemde lisans bitirme tezi hazırlayan kardeşim bana çok yardımcı oldu. Onun akademik yazımı bu kadar iyi bilmesinin sebebi de araştırma yöntemleri dersini alması ve sık sık saha ya inip analizler yapmasıydı. Biz her ne kadar sahaya inmek te en azından literatür taraması nasıl yapılır, kaynakça nasıl hazırlanır gibi durumlardan ötürü bir önemlikte olsa bilimsel araştırma yöntemleri ve teknikleri dersi verilmeliydi. (Ö32)
	Endişe	En büyük sorunum endişe oldu. Ya okulu bitiremezsem aileme nasıl söyleyeceğim düşüncesi beni çok tedirgin etti. Ödevi çok ciddiye aldığım için herhalde. (Ö26)
	İmkân Yetersizliği	Okullar pandemiden dolayı kapandığı için köyüme dönmek zorunda kaldım. Bu benim kaynaklara ulaşmamı olumsuz yönde etkile-

		di. İsam, dergipark gibi internet siteleri olsa da çok fazla kaynağa ulaşamıyorsunuz. Bitirme ödevimin kaynakça kısmı çok kuru ve boş kalmıştı. İmkânım yoktu. (Ö13)
	Zaman yetersizliği	Tabi ki zaman sıkıntısı. Bence bitirme ödevini bize 3. Sınıfın yaz tatilinde konular belirli bir şekilde vermeliler. Son sınıfa gelince zaman bulamıyorsunuz. (Ö1)
	Danışman Seçimi	Danışmanımı kendim seçemediğim için istediğim alanda da çalışmadım. Kendime ve var olan bilgilerime çok yabancı bir alan olan felsefe ve din bilimlerinde ödev hazırladım. Bu bence büyük bir sorun. (Ö27)
	Önyargı	Üçüncü sınıfa geçtiğim anda başlamıştı bende bitirme ödevine karşı önyargı. Yapamayacağımı düşündüm ki sürecin sonunda da pek önyargımı yıkmış bir biçimde bitiremedim. Bu durum beni çok zorladı. (Ö50)
	İş Hayatı İle Birlikte Bitirme Ödevi Hazırlamak	İş hayatına atıldıktan sonra 2 yıllık üniversitemi 4 yıllığa tamamlamak istedim. Böyle olunca ders sayım çok fazla oldu. İmam olduğum için komisyonda zorlanmadım ama bitirme ödevi beni zaman noktasında çok zorladı. Derslere katılımımda bile işimden dolayı sıkıntı yaşıyordum. Aniden işim çıkıyordu gitmek zorunda kalıyordum. Danışmanım da fazla imkân sağlamadığı için zorluk yaşadım. Ödevi bitirmem son saati bulmuştu. (Ö28)

Tablo 4'te görüleceği gibi bitirme ödevi hazırlayan İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin bu süreçte karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri, Lisans programına yönelik sorunlar başlığı altında toplanmış ve bunları temsil eden görüşlere yer verilmiştir.

Kategori1.b: Danışmanların Lisans Bitirme Ödevi Süresince Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Danışmanların, Lisans bitirme ödevi süresince yaşadıkları sorunları belirlemek üzere, Lisans bitirme ödevi süresince karşılaştığınız sorunlar nelerdir? sorusu yöneltilmiştir. Danışmanların görüşleri ve kodlar Tablo5'te verilmiştir.

Tablo5. Danışmanların Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Kod ve Örnek Alıntılar

Alt Kategori	Kodlar	Örnek Alıntılar
		Akademisyenlik bilindiği üzere sürekliliği olan bir alandır. Bu yüzden gece gündüz masa başında vakit geçiriyorsunuz. Makale okuma, akademik çalışmalar veya daha fazla iş kendi-

Danışman	Yoğunluk	nize ve ailenize bile zaman ayırmanıza müsaade etmiyor. Bu yüzden öğrencilerim ile fazla ilgilenememiştim. İlgilenemediğim için de zorlanmalarını istemedim basit bir biçimde bitirme ödevlerini bitirmelerine müsaade ettim. (D7)
	Zaman kaybı	Hem bizler yani danışmanlar için hem de öğrenci için zaman kaybı olarak görüyorum bitirme ödevini. Eğer lisans öğrencisine akademik tecrübe öğretilcekse bu son sınıfta değil daha öncesi için gereklidir. (D5)
Öğrenci	Gayret göstermeme	Öğrenciler altyapıları olmadığı için ödev yazma kurallarına uyma konusunda yeterli çaba ve başarı sergilemiyor. Cümle kurma sıkıntıları olduğu için kopyala yapıştır ile yetinmek istiyorlar. (D2)
	Yabancı dil eksikliği	Öğrencinin klasik kaynaklara ulaşamaması... Yabancı dil problemi, İngilizce veya Arapça. Akademik dil kullanamaması en büyük sorunlardan biridir. (D9)
	Plansız hareket etme	Öğrencilerin çoğunun ödevi yılsonu finallerine kadar yapmayıp son anda yapmaya başlamaları benim için bu süreçte en büyük sorun olmuştur. Sonucunu düşünmeden günden güne ödevi ertelemeleri ve sonunda ortaya normal bir ödevin çıkması bir danışman olarak can sıkıcı bir durumdur. (D3)
	Araştırma yöntem ve teknikleri dersinin olmayışı	Bu süreçte karşılaşılan en büyük sorun öğrencinin son sınıf olmasına rağmen akademik olarak yazım kurallarını, okuma ve yazma becerilerini kazanamamış olmasıdır. Ders kapsamında verilen ödevler öğrenciye akademik açıdan katkı sağlamıyor maalesef. Bu yüzden öğrencinin nitel ve nicel verileri tanınması, analiz yeteneğini kazanması için araştırma yöntemleri dersi müfredata koyulmalıdır. (D4)

Tablo 5'te görüleceği gibi danışmanların lisans bitirme ödevi süresince yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşleri, danışman ve öğrenci başlıkları altında toplanmış ve bunları temsil eden görüşlere yer verilmiştir.

Kategori2: Bitirme Ödevi hazırlayan İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Motivasyon Faktörlerine İlişkin Bulgular

Öğrencileri bitirme ödevi hazırlama döneminde motive eden faktörleri belirlemek üzere, Lisans bitirme ödevini hazırladığınız dönemde sizi motive eden faktörler neler olmuştur? sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşleri tablo 6'te sunulmuştur.

Tablo 6. Bitirme Ödevi Hazırlama Sürecinde Öğrencileri Motive Eden Faktörlere İlişkin Kod ve Örnek Alıntılar

Alt Kategori	Kodlar	Örnek Alıntılar
Bireysel Faktörler	Kişisel gelişim	İlahiyat fakültesinden mezun olduğumda bilgi dolu olmama vesile olacağımı bilmem beni çok motive etti. Her insan bence bir alanda uzmanlaşmalı bu bitirme ödevi uzmanlaşma kadar geniş olmasa da bu durumun girişi gibiydi. Beni de bu durum motive etti. (Ö23)
	Farklı bakış açısı kazanma	Felsefe ve din bilimlerinden almıştım ben bitirme ödevimi genelde hep fıkıh, hadis, tefsir gibi temel İslam bilimleri derslerine yoğunlaştığım için hiç felsefi alanla ilgilenmedim. Ama bitirme ödevim sayesinde bu alanla tanıştım. Farklı bir alana girmek ve olaylara farklı bir şekilde bakacak olmak beni hevesimi güçlendirdi. (Ö2)
	Hırs	Her şeyin en iyisini yapmak istemişimdir her zaman bu yüzden beni bitirme ödevi döneminde en gazla motive eden şey hırsım oldu. (Ö7)
	Sürekli öğreniyor olma	İlahiyat alanı çok geniş bir alan bu yüzden öğrendikçe yeni yeni şeyler ortaya çıkıyor. Bitirme ödevimi hazırlarken de bu durumla çok karşılaştım. Ödevimi yaptığım alana hâkim olduğumu düşünüyordum ta ki derinlemesine araştırma yapana kadar. İlerledikçe çok geride olduğumu fark ettim ve bu durum benim daha çok hırslanmama sebep oldu. (Ö26)
	Başarı	Tek kelimeyle başaracağım, üstünden geleceğim hissi beni motive eden şeydi. Öyle de oldu zaten. Bu durumu başardığım için diğer bir akademik çalışmalara da hevesim fazlasıyla arttı. (Ö50)
	Mesleki hayata katkı	Araştırdığım konunun farklı bakış açılarını ele alması ve ileriki meslek hayatımda ilahiyatçı kimliğimi genişleteceğine, geliştireceğine inanma düşüncesi beni motive eden en büyük faktör oldu. (Ö3)
	Bilgi seviyesindeki artış	Bitirme ödevi hazırlarken tek bir alana yönelmiş oluyorsunuz. Bu durum bir açıdan olumsuz gibi görünse de aslında çok iyi bir durum çünkü tek bir alanda bilgi seviyesi artmış oluyor. (Ö47)
	Tecrübe	İlahiyat fakültesi ikinci lisans fakültem olduğu için ders aşamasında olduğu gibi sistemin ilerleyişi, akademik birikim, bitirme ödenin

		yazım biçimi veya nasıl yazılacağına dair gerekli yetkinliğe sahiptim. Bu yüzden hem yazım aşamasını hem de zamanımı çok iyi kontrol ettim. Beni motive eden daha doğrusu beni strese sokmayan en büyük şey tecrübem oldu. (Ö9)
Diğer Faktörler	Danışman	Danışmanım ile aram çok iyiydi. Bazen ben pes ettiğimde o elimden tutar ayağı kaldırırdı. Dolayısıyla Hocamın beni rahatlatması çok önemli oldu. Bu nedenle panik yapamadım ve rahat bir şekilde ödevi yaptım. (Ö4)
	Mezuniyet	Beni motive eden en büyük faktör abartısız okulun bitmesi oldu. Zor bir fakülte ve dersler çok yoğun bence. O yüzden bitirme ödevini hazırlarken bu son sık dışını diye hep kendimi motive ettim. (Ö28)
	Bitirme ödevinin konusu	Bitirme ödevinde çok şanslıyım ki istediğim bir alanda çalıştım. İslam hukukunu çok seviyordum. Bazen çok zorlansam da bu alanı ve konumu çok sevdiğim için yılmadım. Sevdiğim alanda çalışmak beni motive eden en büyük faktör oldu. (Ö8)
	Alana katkı sağlamak	Aslında dışarıdan bakıldığında lisans bitirme ödevi akademik alanda çok önemsenen bir ödev olarak görülüyor doktora ve yüksek lisans tezlerinin yanında. Ama bence akademik alanın başlangıcı olduğu için her açıdan daha sağlıklı düşünmek mümkün oluyor. Asıl varmak istediğim şey şu olacak. Ben danışman hocama ödevimin konusu için bir konu sunmuştum ve hocam bana ilk defa böyle bir konu duyduğunu bu araştırmanın ileride akademik alana çok katkılarının olacağını söylemişti. Beni motive eden şey de bu yani konumun farklılığı ve akademik alana katışı sağlayacak olması olmuştur. (Ö30)
	Aile	Beni bu dönemde sadece ailem motive etti danışmanımdan pek bir destek göremedim. Ailem beni her pes ettiğimde ayağı kaldırmayı bildi. (Ö43)
	Sosyal çevre	Bu dönemde beni motive eden tek şey sosyal çevrem oldu yani arkadaşlarım. Ailemden uzak olduğum için sadece telefondan destek alıyordum ama arkadaşlarım hep yanımdaydı. Aynı sorunlarımız olduğu için karşılıklı empati kurmak ve birbirimizi motive etmek daha sağlıklı oluyordu. (Ö49)

Tablo 6'da görüleceği gibi öğrencileri sürece motive eden faktörler bireysel ve diğer faktörler başlıkları altında toplanmış ve bunları temsil eden görüşler verilmiştir.

Kategori3.a: Öğrencilere Göre Lisans Bitirme Ödevi Konusunun Belirlenmesinde Etkili Olan Unsurlara İlişkin Bulgular

Öğrencilere, bitirme ödevi konusunun belirlenmesinde etkili olan faktörleri belirlemek üzere, Lisans bitirme ödevi konusu belirlenirken danışmanınızın mı yoksa sizin mi tercihiniz öne çıktı? Sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşleri tablo 7’de verilmiştir.

Tablo7. Bitirme Ödevi Hazırlama Sürecinde Ödevi Konusunun Belirlenmesinde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Kod ve Örnek Alıntılar

Alt Kategori	Kodlar	Örnek Alıntılar
Danışman	Uzmanlık alanı	Bitirme ödevimin konusu belirlenirken danışman hocamın fazlasıyla ısrar etmesinden dolayı kendi tercihim değil hocamın tercihi öne çıkmıştı. Çalışmak istediğim alan hocama ters düştüğü ve o alanda pek bir bilgisi olmadığı için kendi belirlemiş olduğu konuyu çalıştım. (Ö4)
	Yönlendirme	Danışman hocamız danışanları belirledikten sonra bu konuyla ilgili bir konu listesi hazırlamıştı bizde de bu listeden tercihte bulunmamızı istemişti yarı bir özgürlükte seçmiştik konumuzu. Yani danışmanımızın yönlendirmesiyle gerçekleşti. (Ö43)
Öğrenci	Merak duygusu	Danışmanım ile ortaklaşa bir karara vardık. Aslında başından beri hocam konuyu kendimin belirlemesini istedi. Bende pek bir bilgim olmadığı için ortak düşüncenin olmasını istedim. Konumu seçerken de bu alan ile ilgili merakım ön plana çıktı. (Ö7)
	Kaynağa erişim	Danışmanım konuyu belirlemede beni serbest bıraktı istediğim konuyu çalışabilme imkânı sağladı daha doğrusu. Bende konuyu seçerken kaynak bolluğuna baktım. Ne kadar kaynak çok varsa konuyu çalışmakta o kadar kolay oluyor çünkü abimden biliyorum. (Ö11)
	Akademik eksiklik	Danışman hocam konu seçimini bana bıraktı. Sevdiğim bir alan olduğu için bende literatür taraması yaptım eksik olan bir konu çalışmak istediğim için. Sonrasında da konumu belirledim. (Ö25)
	Kişisel gelişim	Konumun seçimi tamamen bana bırakılmıştı. Kendimden yol çıkarak acaba hangi alanda kendimi daha iyi geliştirebilirim düşüncesiyle bir konu seçmeye karar verdim. Önceliğim hiçbir zaman konunun veya kaynağın bolluğu olmadı. Kendimi geliştirmek istediğim alan en büyük tercih sebebim oldu. (Ö23)

	Kolaycılık	Danışman hocam ile konunun içeriğini beraber hazırladık ama en çok benim düşüncem ön planda oldu. Bende konumu seçerken ödevi nasıl kolay bir şekilde bitiririm diye düşündüm. (Ö13)
	İmkân	Konunun belirlenmesinde hocam ile ortaklaşa bir karara vardık. Danışmanın bana birkaç konu sundu. Köyde yaşadığım ve merkeze gitme durumum sıkıntılı olduğu için makalelerden halledebileceğim bir konu seçmeyi tercih ettim. İmkânım olsa daha yoğun ve beni geliştirecek bir konu üzerinde yoğunlaşmak isterdim ama olmadı. (Ö35)
	Yetenek ve bilgi birikimi	Bitirme ödevimin konusu belirlenirken en büyük kriterim yeteneğimin olduğunu düşündüğüm, belli bir bilgi birikimine sahip olduğum alanda çalışmak oldu. Çalışmak istediğim alan ile danışmanımın uzman olduğu alan benzer değildi ama danışmanım bunu sıkıntı yapıp beni kendi alanına yöneltmedi. Elinden geldiğince destek oldu bende elimden geleni yapıp ödevimi başarılı bir biçimde bitirdim. Ama istemediğim bir alan olsaydı bu kadar mutlu ve hızlı çalışmazdım. (Ö38)

Tablo 7’de görüleceği gibi öğrencilerin bitirme ödevinin konusunun belirlenmesinde etkili olan faktörler danışman ve öğrenci başlıkları altında toplanmış ve bunları temsil eden görüşler verilmiştir.

Kategori3.b: Danışmanlara Göre Lisans Bitirme Ödevi Konusunun Belirlenmesinde Etkili Olan Unsurlara İlişkin Bulgular

Danışmanlara, bitirme ödevi konusunun belirlenmesinde etkili olan faktörleri belirlemek üzere, Lisans bitirme ödevi konusu belirlenirken öğrencilerin mi yoksa sizin mi tercihiniz öne çıktı? sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşleri tablo 8’ de verilmiştir.

Tablo8. Bitirme Ödevi Hazırlama Sürecinde Ödevi Konusunun Belirlenmesinde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Kod ve Örnek Alıntılar

Alt Kategori	Kodlar	Örnek Alıntılar
	Akademik ve kişisel gelişim	Danışman atamaları yapıp öğrenciler kesin bir biçimde belli olduktan sonra öğrencilerim ile bir görüşme sağladım. Öğrenciyi iyice tanıdıktan sonra hangi konunun öğrencimi daha iyi geliştireceğini düşünür öğrencinin akademik gelişimini de göz önüne alarak ortak bir karar almaya çalışırım. (D5)

Danışman	Birlikte hareket etme	Genel olarak öğrencim ile birlikte karar vermeye çalışırım çünkü benim çalışması için belirleyeceğim konu hoşuna gitmeyebilir. (D3)
	Uzmanlık alanı	Felsefe ve din bilimleri alanında öğretim üyesi olduğum için ilk anda ilahiyat öğrencileri önyargılı bir biçimde yaklaşım sergiliyorlar. Benim alanımın dışında çalışmak istiyorlar. Ancak öğrenciye uzmanlık alanım dışında fazla yardımım dokunmayacağını bildiğim için kendi alanımın dışına çıkmamayı tercih ediyor ve öğrencileri de bu alana yönlendiriyorum. (D2)
	Akademik eksiklik	Öğrencilerim ile birlikte hareket etmeyi tercih ederim. Ancak öğrencide bulunduğu veya sezdiğim akademik eksikleri de gidermeye çalışırım. Bu yüzden ortak bir karar ancak eksikleri giderici bir tutum sergileme doğrultusunda ilerlerim. (D7)
	Destek alma	Hem öğrencinin hem de benim işime yarayacak bir konuda birlikte karar kılırız. Örneğin benim belirli bir alanda literatür taramam veya yabancı bir dilden çevrilmesi gereken bir metnim var ise bunu öğrenciye sunar onayını aldıktan sonra bu yöne konular belirlerim. (D11)
	Kolaycılık	Bitirme ödevi öğrenciye belirli bir fayda sağlamamaktadır. Bu yüzden genel de kitap özeti veya daha basit bir ödev ile birlikte süreci bitirme taraftarıyım. (D15)

Tablo 8’de görüleceği gibi danışmanların, bitirme ödevinin konusunun belirlenmesinde etkili olan faktörlere ilişkin görüşleri danışman başlığı altında toplanmış ve bunları temsil eden görüşlere yer verilmiştir.

Kategori4.a: Bitirme Ödevi Hazırlayan İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Ödev Hazırlama Aşamasında Danışman ile Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Öğrencilerin, bu süreçte danışmanları ile yaşadıkları problemleri belirlemek üzere Lisans bitirme ödevini hazırlama aşamasında danışmanınız ile herhangi bir problem yaşadınız mı? Yaşadıysanız açıklayınız. Sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşleri tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Öğrencilerin Bitirme Ödevi Hazırlama Sürecinde Danışman ile Yaşadıkları Sorunların Belirlenmesinde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Kod ve Örnek Alıntılar

Alt Kategori	Kodlar	Örnek Alıntılar
Tutum ve davranış biçimi	İlgisizlik ve destek görememe	Danışman hocanın aksine ben bitirme ödevinin çok ciddi bir iş olduğunu düşünüyordum. Hocam ise pek ciddiye almıyordu diğer derslere daha fazla önem vermemizi istiyordu. Ama ben kendimi geliştirmek istiyordum akademik açıdan. Diğer arkadaşlarım için çok iyi bir imkân gibi görünüyordu ama benim açımdan hocam bitirme ödevine ve benim hevesime karşı çok ilgisizdi. (Ö23)
	Mesafeli tutum	Danışmanım ile bitirme ödevi sürecinde hiçbir zaman tam olarak etkileşime, iletişime geçemedik. Danışmanımız bize karşı çok mesafeliydi. Yani tanınamazlıktan geliyordu. Az sayıda öğrencisi olmasına rağmen hiçbirimizi tanımıyordu. Bu süreçte hiçbir zaman ödevin gidişatı ile ilgili bir konuşma veya toplantı gerçekleştirmedi. Danışmanımı bitirme ödevinin başına konumu belirlerken, derslerde ve bitirme ödevimi teslim ederken toplamda 3 defa gördüm diyebilirim. (Ö8)
	Ayrımcılık	Danışman hocamız öğrencileri arasında büyük ayrımcılık yaptığını hatırlıyorum. Bir arkadaşımızla birlikte kendi akademik hayatına katkı sağlayacağı bir çalışma yürütmüştü. Bu yüzden o arkadaşımızla çok ilgilendiğini hatırlıyorum. Bizimle o kadar ilgilenmedi. Ayda bir kez görüşürdük. (Ö28)
	Tutarsızlık	Danışmanımız bitirme ödevinin başlangıcında bu sürecin çok ciddi olduğunu her hafta görüşme agramamız gerektiğini söylemişti. Ancak zamanın geçmesi ile birlikte yaşanan süreçte bize hiçbir şekilde yardımda bulunmadı. (Ö33)
Süreç yönetimi	İletişim	Bitirme ödevimin olduğu dönem pandeminin başladığı döneme denk geldi. Okulda da pek fazla görüşemiyorduk, odasında bulamıyordum. Araya mesafe girince hiç ulaşamadım. Hocam bana hiç yardımcı olmadı her şeyi kendim hallettim zor duruma düştüğümde de diğer hocalarımdan yardım aldım. (Ö14)
	Ayrıntı	Hocam gereksiz ayrıntıya takılıyordu. Ayrıntıya takıldığı kadar da bana yardım etmedi. Ödevimi her götürüşümde sürekli bir yanlış buldu ve benim için pek önemli olmayan

		konuları bile ayrıntılandırmam gerektiğini söyledi. (Ö17)
	Alan dışına çıkma	Kıraat hocası kelimadan bitirme ödevi yaptırttı, daha büyük bir problem olabilir mi? (Ö1)
	Yoğunluk	Danışman hocam o dönemler üniversite kapsamında bir proje yürütüyordu. Bize sürekli yoğun olmasından bahsedip ilgilenme konusunda sıkıntı oluşturuyordu. (Ö15)
	Alan sınırlaması	Danışman hocamızı bizim kararımız doğrultusunda seçilmemesi sorunun en başı bence. Bu durum ileriki sorunları da beraberinde getiriyor. Benim çalışmak istediğim alan temel İslam bilimleriydi ama felsefe ve din bilimleri oldu. Mecburen de hocam kendi alanından bir konu seçmemi istedi benim sorunun bu açıdan oldu. (Ö27)

Tablo 9’da görüleceği gibi öğrencilerin bitirme ödevi hazırlarken danışman ile yaşanan sıkıntıların belirlenmesinde etkili olan sorunlar tutum ve davranış biçimi ve süreç yönetimi başlıkları altında toplanmış ve bunları temsil eden görüşler verilmiştir.

Kategori4.b: Lisans Bitirme Ödevi Hazırlama Aşamasında Danışman İle Öğrenci Arasında Yaşanılan Problemlere İlişkin Bulgular

Danışmanlara, bu süreçte öğrenciler ile yaşanan problemleri belirlemek üzere, Lisans bitirme ödevini hazırlama aşamasında öğrenci ile herhangi bir problem yaşadınız mı? Yaşadıysanız açıklayınız sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşleri tablo 10’da verilmiştir.

Tablo10. Danışmanın Bitirme Ödevi Hazırlama Sürecinde Öğrenci ile Yaşadığı Sorunların Belirlenmesinde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Kod ve Örnek Alıntılar

Alt Kategori	Kodlar	Örnek Alıntılar
Öğrenim süreci	Yoğunluk	Öğrenci genelde bitirme ödevine son sınıfın bahar döneminde başlıyor. Ancak bu zamanda staj, son sınavların verdiği stres ve komisyon gibi durumlar öğrenciyi daha yoğun hale getiriyor. (D6)
	Zaman yönetimi	Öğrencinin bu süreçte zaman yönetimini pek olumlu yönde değerlendiremiyorum. Dönemin başında belirlenen konular dönemin son haftasında çalışılıyor. Dolayısıyla da ortaya normal bir ödev çıkıyor. (D2)
Motivasyon	İsteksizlik	Dönemin başından beri bazı öğrencilerimde isteksizlik oluyor. Akademik gelişim için verilen bu ödev bazı öğrencilerime zulüm gibi geldiği için etrafına negatif enerji veriyor bu durumdan ben ve grup arkadaşları da

		fazlasıyla etkileniyor. Öğrencinin istekli olması gerekiyor. (D4)
	Görev bilinci eksikliği	Akademik yaşam süreklilik, disiplin ve bilinçli davranmayı ister. Öğrenciler genelde verilen bu ödevin önemini anlayamıyor ve sorumluluk sahibi olmaktan kaçıyorlar.(D7)
	İletişimsizlik	Süreç boyunca bazı öğrencilerimle sadece dönemin başında görüşüm. Öyle ki ödevin konusunu kendisi belirleyip sonunda teslim edenler bile oldu. Ben karşılıklı çalışma yapmak istesem bile öğrenci sürekli bir bahane ile karşıma çıktı. (D5)

Tablo 10’da görüleceği gibi danışmanların bitirme ödevi hazırlama sürecinde öğrenci ile yaşanan sorunların belirlenmesinde etkili olan faktörler öğrenim süreci ve motivasyon olarak iki başlık altında toplanmış ve bunları temsil eden görüşlere yer verilmiştir.

Kategori5.a: Bitirme Ödevi Hazırlayan İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Lisans Bitirme Ödevine Bakış Açılarında İlişkin Bulgular

Öğrencilerin Lisans bitirme ödevine karşı bakış açılarını belirlemek üzere, Lisans bitirme ödevine bakış açınız nedir? Eğitim hayatınıza olumlu veya olumsuz yönde katkısı oldu mu? sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin görüşleri tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Bitirme Ödevine Bakış Açısının Belirlenmesinde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Kod ve Örnek Alıntılar

Alt Kategori	Kodlar	Örnek Alıntılar
Akademik gelişim	Araştırma becerisi kazanma	Bence çok önemli bir tecrübe oldu benim için. Bir konuda nasıl araştırma yapılır, hangi kaynaklar nerede kullanılır, konuya nasıl girilir sonrasında nasıl devam edilir bitirme ödevi sayesinde öğrendim. Bana çok faydası oldu. (Ö4)
	Yazma becerisi	Çok ama çok fazla katkısı oldu. Tez nasıl yazılır, yazım kuralları ve bunun için bilgisayar kursuna gitmem hayatım da yaptığım en iyi işlerden biriydi. Bir de üniversite mezunu olarak makale veyahut tez yazımını bilmek bence en büyük zorunluluk olmalı diye düşünüyorum. (Ö12)
	Okuma becerisi	Bitirme ödevi sayesinde kitaplarla tanıştım. Tabi bu tanışma romanlarla olmadı akademik alanda yazılan kitaplar demek istedim. Ne kadar eksikliğim olduğunu anladım. Akademik alan çok geniş ve çok zevkli. Ödevimden dolayı okuduğum kitap sayesinde kavramları, kavramları tanıdım. İyi ki hazırladığım bu ödevi düşüncem, okuma tarzım değişti. (Ö25)

Bireysel Faktörler	Bilgi seviyesindeki artış	Bitirme ödevini tek bir alanda hazırladığım için o alanda yazılmış, yayınlanmış tüm makaleleri okudum. Eksik olduğum durumları, kavramları tamamladım bu hazırladığım ödev sayesinde. Bence kesinlikle yapılması gereken bir ödev. (Ö3)
	Özgüven	Kesinlikle olumlu yönde bir etkisi oldu. Çünkü bundan sonraki akademik hayatımda da çok fazla işime yarayacağını düşünüyorum. Hocamın da biraz titiz davranmasından dolayı nerdeyse eksiksiz bir bitirme tezi yazdığımı düşünüyorum. Bu yüzden de özgüvenim gelişti akademik hayatı, alanı sevmeye başladım. Çok zor olmadığını, azmedersem yapabileceğimi anladım. (Ö11)
	Kendilik bilinci	Bu ödev sayesinde kendimin içimdeki akademik hevesin farkına vardım. Meğer ben tam bir akademisyen olacak adammışım. (Ö5)
	Farklı bakış açısı kazanma	Ödev yaptığım alan farklı bir alandı bu durumda var olan bilgi dağarcığımı genişletti farklılaştırdı. İyi ki bu ödevi hazırlamışım. (Ö17)
	Geleceği şekillendirme	Okula başladığımdan beri acaba akademisyen olsam mı eğer olursam başarabilir miyim diye düşünüp duruyordum. Ama bu gibi durumlarla karşılaşmadığım için de kendimden korkuyordum. Sonrasında bitirme ödevi ile karşılaştım ve o kadar çok zevk aldım ki hazırlarken. İlerleyen zamanlarda bu işi yapmam gerektiğini anladım. Şimdi yüksek lisans yapıyorum ve yaptığım her ödevden mutluluk duyuyorum. (Ö28)
Diğer	Yükleniti	Danışman hocamız zaten danışmanlarına konu verirken kendi akademik gelişimini göz önünde bulundurarak bir yönlendirme yapıyordu. Örneğin danışmanımızın çalışacağı konu hakkında danışmanlarından literatür taramalarını istemişti. Bitirme ödevimiz grup olarak bu şekilde ilerlemiştir. Başka bir örnekle izah etmek gerekirse danışmanımızın zaman sıkıntısı vardı saha araştırması yapması gerekiyordu. Bazı arkadaşlarıma sahaya inmesi gerektiğini söyleyerek bitirme ödevi notlandırmasını bunun üzerinden yapmıştı. Yani bitirme ödevine dair tecrübelerine dayanarak şunu belirtmek doğru olacaktır. Bitirme ödevi öğrenci için bir angaryadır. Danışmanının akademik işlerini yapıyorsun sadece bu yüzden çok gereksiz. (Ö49)

	Zaman kaybı	Bitirme ödevinin bana hiçbir katkısı olmadı. Sıradan bir ödevdi benim için adının bitirme ödevi olması beni strese soktu sadece. Bu ödevin yerine başka bir ders konulsa daha iyi olurdu açıkçası. Lisans eğitiminin son dönemi için fazlasıyla zaman kaybına neden oluyor. (Ö32)
	Formalite	Bitirme tezi benim için de danışmanım için de kişiye gelişim sağlayan bir faktör değildi. Bu yüzden danışman hocam kurallara uyulması gerekçesiyle kitap özeti vermişti. Herhangi bir ciddi çalışma içine girilmedi. Normal bir tez hazırlama süreci olmadı. Sadece formalite olsun diye danışmanım kitap özeti istedi. Zaten bölüm başkanlığı ve fakülte genelinde bu durum uygulanıyordu, yani sadece benim danışmanıma özel bir durum değildir. fakülte bitirme ödevinin öğrenciye bir fayda sağlamadığına karar vermiştir. Danışmanlarımız da ifade ettiğim gibi formalite icabı kitap özeti veriyordu. O yüzden benim için bitirme ödevi formaliteden öte bir kavram değildir. (Ö33)
	Stres kaynağı	DGS öğrencisiydim bu yüzden normal öğrencinin 4 yılda aldığı lisans derslerini ben 2 yılda almaya çalıştım, sonuç olarak çok zorlandım. Dersler ile birlikte öğretmenlik stajı ve bitirme ödevinin olması insanı aşırı strese sokan bir durum. Öğretmenlik stajı uygulamalı olduğu ve sevak yaptığım bir iş olduğu için yoğunluğu pek gözüme görünmedi. Ama bitirme ödevi için aynı şeyi söylemem mümkün değil. Bilmediğim bir durumun içine giriyorsunuz bir anda dolayısıyla da stres fazlasıyla artıyor. Bitirme ödevini bitirene kadar duygu durumum hep strestti. Bana olumlu yönde hiçbir katkısı olmadı. Yaşadığım dönemi düşünürsem benim için bitirme ödevi demek stres demektir. (Ö13)

Tablo 11’de görüleceği gibi öğrencilerin bitirme ödevine ilişkin bakış açılarının belirlenmesinde etkili olan unsurlar akademik gelişim, bireysel gelişim ve diğer başlıkları altında toplanmış ve bunları temsil eden görüşler verilmiştir.

Kategori5.b: Danışmanların Lisans Bitirme Ödevine Bakış Açısına İlişkin Bulgular

Danışmanların Lisans bitirme ödevine karşı bakış açılarını belirlemek üzere, Lisans bitirme ödevine bakış açınız nedir? Öğrencilerin eğitim hayatına katkısı var mıdır? sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşleri tablo 12’te verilmiştir.

Tablo12. Danışmanların Bitirme Ödevine Bakış Açısının Belirlenmesinde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Kod ve Örnek Alıntılar

Alt Kategori	Kodlar	Örnek Alıntılar
Akademik gelişim	İfade gücü kazanma	Öğrenci bu süreç ile birlikte akademik alanda belirli bir emek sonucunda akademik bir gelişim sağlıyor. Okuduğunu anlama, yazım biçimi ve en önemlisi de okuduğunu ifade edebilmeye başlıyor.(D2)
	Yönelim sağlama	Bitirme ödevi ile birlikte artık öğrencilerimden bazıları akademik alana karşı olan önyargılarını kırmaya ve hatta yüksek lisans yapmaya karar veriyorlar. (D4)
	Yazma becerisi kazanma	Kesinlikle var. Word belgesi nasıl kullanılır bunu bilmeyen öğrenciler var. Hala satır başı nedir bilmeyenler var. Yazmayı, ifade gücü kazanmayı öğreniyorlar. (D1)
	Tecrübe	Katkısı var. Bitirme ödevi ve tez nasıl yazılacağı konusunda asgari bir tecrübeye sahip olmuş oluyorlar. (D7)
	Kişiselleştirme	Her öğrenci için gerekli bir olgu olduğunu düşünmüyorum. Bana göre yalnızca yüksek lisans yapmayı planlayan öğrencilere bu ödev verilmeli ve seçmeli ders olmalıdır. (D3)
Bireysel gelişim	Özgüven	Öğrenci bitirme ödevi ile birlikte akademik alanda okuma, yazma ve literatür taramanın zor olmadığını, kendisinin de belli alanlarda okuma yapabileceğini öğreniyor. (D5)
	Empati	Öğrenciler arasında akademisyenlere karşı belirli bir önyargı vardır. Bu önyargı genelde bizlerin sadece ders anlattığını kaba bir tabir olacak ama yata yata para kazandığımızı düşünürler. Ancak çok az bir miktarda işin içine girince öğrenci aslında durumun böyle olmadığını fazlasıyla zor ve emek isteyen bir iş ile karşı karşıya geldiğimizi anladılar. Bu süreçten sonra öğrencilerim artık yoğunluğumu anlamaya daha fazla anlayış göstermeye başladılar. (D6)

Tablo 12’de görüleceği gibi danışmanların bitirme ödevine ilişkin bakış açılarının belirlenmesinde etkili olan unsurlar akademik gelişim ve bireysel gelişim başlıkları altında toplanmış ve bunları temsil eden görüşlere yer verilmiştir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada, İlahiyat Fakültesi kapsamında bitirme ödevi hazırlayan lisans öğrencilerinin ve bu öğrencilere danışmanlık yapan öğretim üyelerinin karşılaştıkları güçlükler, bu güçlüklerle başa çıkmada etkili olan motivasyon kaynakları, bitirme ödevi konusunun belirlenmesinde etkili olan faktörler, danışman ve öğrenci ile yaşanan sorunlar ve katılımcıların bitirme ödevine karşı bakış açıları lisans öğrencileri ve danışmanların görüşlerine göre incelenmiştir. Aşağıda, araştırma problemimizin sorularına uygun şekilde başlıklar oluşturulmuş ve elde edilen bulgular bu başlıklar altında tartışılmıştır.

4.1. Yaşanılan Sorunlara İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmanın ilk sorusu çerçevesinde, İlahiyat fakültesi lisans öğrencilerinin ve danışmanlık yapan öğretim üyelerinin bitirme ödevi/tezi hazırlama sürecinde yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşler incelenmiştir. Lisans öğrencilerinin yaşadıkları sorunlar Lisans programından kaynaklanan sorunlar kategorisinde toplanmıştır. Lisans programından kaynaklanan sorunlar kategorisinde öğrencilerin, *ders yükünün fazlalığı, danışmanlar veya öğretim üyeleri ile yaşanan problemler, kaynağa ulaşma, Araştırma yöntem ve teknikleri dersinin olmayışı, imkân yetersizliği, danışman seçimi, endişe, zaman yetersizliği, önyargı, iş hayatı ile birlikte bitirme ödevi hazırlamak* gibi durumlara vurgu yaptıkları görülmüştür. Öğrenciler açısından bitirme ödevi/tezi hazırlama döneminde karşılaşılan sorunların çoğunluğunun lisans programından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Lisans bitirme ödevi/tezi hazırlanırken araştırma konusu seçimindeki zorluklar, danışman ile yaşanan iletişimsizlik, dolayısıyla mesafe, lisans öğrencilerinin bu süreçte yaşadıkları sorunların en önemli nedenleri olarak tespit edilmiştir. Ayrıca bitirme ödevi yönergesinde danışman atamasının dekanlık ya da bölüm başkanlığı tarafından yapılması ve öğrencilerin bu konuda fikirlerinin alınmaması bu sorunu tetikleyen etkenlerden biri olmuştur. Bu sebepten dolayı öğrenci danışmanı ile sıkıntı yaşamış ve konu seçiminde danışmanın kendi uzmanlık alanının dışına çıkmamasından ötürü zorunlu bir şekilde araştırdığı konuyu verimli bir biçimde çalışmamıştır. Bitirme ödevi/tezi aşamasında lisans öğrencisinin danışman desteğinden yoksun kalması durumunda, istenilen seviyede araştırma becerilerini kazanma ve gerekli yerliliğe ulaşma konusunda sorunlar ortaya çıkabilir.

Elde edilen bir diğer bulgu ise üniversite son sınıfta ders sayısının fazla ve yoğun olmasıdır. Ders yükünün fazlalığı, bitirme ödevinin belirli bir zaman içerisinde teslim edilmesi ve öğretmenlik uygulaması kapsamında haftada iki gün okullara gidilmesi gibi nedenlerin, öğrencilerin verimli bir biçimde çalışmasını engellediği görülmüştür. Ayrıca lisans müfredatının çok yoğun olması nedeniyle bazı öğrencilerin lisans dönemi boyunca sadece okul derslerine odaklanmakta ve kendini geliştirmeyi sürekli ertelemektedir. Bunlarla birlikte öğrencilerin bitirme ödevine/tezine yönelik herhan-

gi bir akademik makale okumaması, literatür taraması yapmaması, tez/ödev yazımında teknik bilgi yetersizliği gibi durumlar öğrencinin bitirme ödevini/tezi hazırlama sürecini olumsuz yönde etkilemiştir. Ulusoy ve arkadaşlarının, 'Bitirme tezi hazırlayan öğrencilerin yaşadıkları güçlükler' konulu sağlık bilimleri öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Söz konusu araştırmada, katılımcıların bitirme ödevi hazırlama aşamasında, bilgisayar ve internet kullanımı ve danışmanın yeterince destek olmaması gibi sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir.²⁵

Bu süreçte yaşanan diğer bir sorunun gerekli kaynaklara ulaşmada yaşanan güçlükler olduğu görülmüştür. Yüksek lisans ya da doktora öğrencileri kadar olmasa da bitirme ödevi/tezi hazırlayan öğrenciler için de kaynağa erişim veya kaynak çeşitliliği önem arz etmektedir. Çünkü farklı kaynaklara ulaşmak ve çalışılan konunun türlü yönlerini öğrenmek, bitirme ödevinin/tezinin daha iyi bir araştırma olmasına katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda, salgın sürecinde üniversitelerin aniden kapanması ve öğrencilerin ilgili kaynağa ulaşımı olumsuz yönde etkilemiştir. Dolayısıyla bu durum öğrencilerin bitirme ödevlerini ana kaynaklara ulaşmadan sadece internet ortamından ulaşabildiği makalelerden yazmasına neden olmuştur. Ayrıca Güler'in²⁶ yüksek lisans eğitimi alan DKAB öğretmenleri ile gerçekleştirdiği araştırmasında, yaşanan problemlerden bazılarının araştırma yöntemleri dersinin olmaması, danışman ilgisizliği, ders sayısının fazlalığı, kütüphane ve kaynaklara ulaşım sorunu, hem çalışıp hem yüksek lisans yapmak olduğu tespit edilmiştir. Güler'in bu çalışmasında elde ettiği sonuçlar araştırmamızın bulguları ile örtüşmektedir.

Çalışmada elde edilen en önemli bulgulardan biri de öğrencilerin bitirme ödevi hazırlama sürecine hazırlıksız ve akademik alanda bilgisiz bir şekilde girmeleridir. Yazım bilgisi, okuduğunu anlama, literatür taraması yapma, yorum gücü kazanma lisans öğrencisini bu süreçte en çok zorlayan etkenler olmuştur. Bazı öğrenciler bu kazanımları elde edemedikleri için danışmanları sorumlu tutarken bazıları da bitirme ödevi döneminden önce akademik destek sağlamadıkları için lisans programını sorumlu tutmuştur.

Bitirme ödevi hazırlama sürecinde danışmanlık yapan öğretim üyelerinin karşılaştıkları sorunlar ise, danışman ve öğrenci kategorileri altında toplanmıştır. Danışman kategorisinde katılımcıların *yoğunluk ve zaman kaybı* gibi durumlara vurgu yaptıkları tespit edilmiştir. Öğrenci kategorisinde ise *yabancı dil gelişimi, gayret göstermeme, plansız hareket etme, akademik bilgi eksikliği, araştırma yöntem ve teknikleri derisinin olmayışı ve karşılıklı anlayış* gibi durumlar ifade edilmiştir. Danışman açısından bitirme ödevi/tezi hazırlama döneminde karşılaşılan sorunların çoğunluğunun

²⁵ Ulusoy vd. "Bitirme Tez Hazırlayan Öğrencilerin Yaşadıkları Güçlükler" 204-210.

²⁶ Ramazan Güler, "DKAB Öğretmenlerine Göre Lisansüstü Eğitim: Tercih Sebepleri, Süreçler, Sorunlar ve Beklentiler Üzerine Nitel Bir Araştırma", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/12 (Mart 2020), 131-170.

öğrenciden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Danışman, lisans eğitiminin son dönemi olması hasebiyle öğrenciye fazlasıyla tolerans gösterdiğini belirtmiş ancak bu durumun bazı öğrencilerde rahatlık, plansız hareket etme, gayret göstermeme gibi durumlara sebep olduğunu söylemiştir. Dolayısıyla öğrencilerin bu süreçte plansız ve rahat davranması bitirme ödevinin yazım aşamasını sorunlu hale getirmiştir.

Çalışmada elde edilen bir diğer bulgu ise danışmanların, öğrencilerin bitirme ödevi/tezi sürecine hazırlıksız girmelerinden kaynaklanan sorunlardır. Tespit edilen bu sorunun her iki taraf için de ortaklık ifade ettiği görülmüştür. Gerek danışmanların iş yükü, gerek öğrencilerin son sınıfta olmasının getirdiği yoğun ve yorucu süreç bitirme ödevinin verimli bir biçimde sonuçlanmasına engel olmaktadır. Bu sebeplerden ötürü danışmanlar bitirme ödevinin öğrenci için faydalı bir çalışma olmadığını belirtmişlerdir. Danışmanlar, öğrencilerin akademik gelişimini sağlamak için bitirme ödevi dersinin bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri dersi ile birlikte ya da bu ders içerisinde bir ödev olarak verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrencide akademik bilgi eksikliğini gidermek, yazma ve okuma becerisini geliştirmek, yorum gücü kazandırabilmek için de bu dersin gerekli olduğu belirtilmiştir.

4.2. Bitirme Ödevi Hazırlama Sürecinde Katılımcıları Motive Eden Faktörlere İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmanın ikinci sorusu çerçevesinde, lisans öğrencilerini bitirme ödevi/tezi hazırlama sürecinde motive eden faktörlere ilişkin görüşler incelenmiştir. Katılımcıların görüşleri, bireysel güdüleyiciler ve diğer güdüleyiciler olarak 2 kategori altında toplanmıştır. Bireysel güdüleyiciler teması altında katılımcılar, *kişisel gelişimi, farklı bakış açısı kazanmayı, hırsı, sürekli öğreniyor olma durumunu*, en önemli güdüleyiciler olarak belirtmişlerdir. Diğer güdüleyiciler teması altında ise *danışman etkisi, mezun olma, mesleki hayata katkı sağlama, bitirme ödevinin konusu, alana katkı sağlama, tecrübe* gibi etkenleri en önemli güdüleyiciler olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Toplumda var olan her bireyin kendine mahsus bir motivasyon kaynağı bulunmaktadır ve bunların her birine literatürde motivasyon denilmektedir. Bu etkenlerin birçoğunun bir araya gelmesi ile gerçekleşen sürece de motivasyon denir. İnsan kendisini motive etmesi ve var olan duygu durumunu olumlu yönde ilerletebilmesi için motivasyon gerekli bir olgudur.²⁷ İnsanlar her alanda olduğu gibi eğitim alanında da bu duygu durumuna ihtiyaç duyarlar. Bireyler motivasyonla birlikte bir işe başlarlar veya bir işi sonlandırır. Etkili olan bu duygu durumu, bitirme ödevi/tezi hazırlayan öğrencileri de etkilemektedir. Bitirme ödevi hazırlama döneminde, öğrenciyi motive eden etkenlerin çoğunluğunun bireysel faktörlerden ve danışman desteğinden kaynaklanması fazlasıyla dikkat çekicidir. Çalışmanın

²⁷ Yalçın Kaya, *Anne-Baba ve Öğretmenler İçin Öğrenci Motivasyonu* (İstanbul: Gerekli Kitap, 2011), 70.

başlıca bulgularından birisi, öğrenciyi motive eden faktörlerin başında danışman desteğinin tüm katılımcılar tarafından vurgulanmış olmasıdır. Bu süreçte bazı etkenler, öğrencilerin kendi başlarına çözemeyebilecekleri problemlerle karşılaşabilmelerine ve programı verimli bir şekilde tamamlamakta güçlük çekmelerine neden olmaktadır. Bu sebeple motive olmada güçlük yaşanması, bitirme ödevine karşı ilginin azalmasına sebep olmaktadır. Bu süreci daha sağlıklı aşabilmek için öğrenci bir motive aracı aramış ve çoğunluğun söylemlerinden hareketle bu süreçte katılımcılar için etkili motivasyon kaynağının danışman olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bir diğer sonucu ise, katılımcıların bitirme ödevi sürecinde öğrencileri motive eden faktörleri kişisel gelişim, farklı bakış açısı kazanma, sürekli öğreniyor olma katılımcıları motive eden diğer önemli etkenler olduğu görülmüştür.

4.3. Bitirme Ödevi Konusunun Belirlenmesinde Etkili Olan Unsurlara İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmanın üçüncü sorusu çerçevesinde, öğrencilerin bitirme ödevi konusunun belirlenmesinde etkili olan faktörlere ilişkin görüşleri incelenmiştir. Katılımcı öğrencilerin görüşlerinin danışman ve öğrenci temaları altında toplandığı görülmektedir. Danışman kategorisi altında öğrenciler, *araştırmayı değerlendirecek kişinin ilgi alanını* en önemli etken olarak belirtmişlerdir. Öğrenci kategorisinde ise *merak duygusu, kaynağa erişim, akademik eksiklik, kişisel gelişim, kolaycılık, imkân, yetenek ve bilgi birikimi* gibi hususları en önemli etken olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. İlahiyat fakültelerinin bitirme ödevi yönergeleri incelendiğinde danışman atanmasının ve konu seçiminin fakülteler arasında farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bazı fakültelerde danışman atanması idari birimler tarafından yapılırken bazılarında ise öğrenci seçimine dikkat edilmektedir. Ancak farklı üniversitelere bağlı ilahiyat fakültelerinden katılım sağlayan öğrencilerin görüşleri doğrultusunda, bitirme ödevi konusunun belirlenmesinde katı bir kural olmadığı ve konu seçimi danışman ve öğrenci arasındaki iletişime bağlı olarak şekillendiği ortaya çıkmıştır. Ödev konusunun belirlenmesinde danışman öğrenci ile ortak kararlar almış ve bununla birlikte öğrencinin fikrinin öne çıkmasına özen gösterilmiştir. Katılımcılar konu seçiminde genel olarak, merak duygusunu tatmin etme ve kişisel gelişime katkı sağlama olgularını göz önünde tuttıkları görülmüştür. Bu bulguların yanında bazı katılımcılar bitirme ödevi konusu belirlenirken danışman düşüncesinin ön planda olduğunu ifade etmişlerdir. Danışman bitirme ödevi konusunu belirlerken kendi uzmanlık alanının dışına çıkmamış ve öğrenciyi de sınırları belirli olan bir alana yöneltmiştir. Bitirme ödevinin konusunun belirlenmesinde öğrencinin tercihini farklı durumların beslediği görülmüştür. Bazı katılımcılar bitirme ödevini önemsemediği için konunun belirlenmesinde kolaycılığa kaçmıştır. Ancak bazılarında ise konuyu belirlerken yetenek ve bilgi birikiminden, merak duygusundan, kişisel gelişimine katkı sağlama düşüncesinden yola çıkıldığı anlaşılmaktadır.

Danışmanların bitirme ödevi konusunun belirlenmesinde etkili olan faktörlere ilişkin görüşleri ise danışman kategorisi altında toplanmıştır. Danışman kategorisi altında katılımcılar, *akademik ve kişisel gelişim, birlikte hareket etme, uzmanlık alanı, akademik eksiklik, destek alma, kolaycılık* gibi hususları en önemli etkenler olarak sıralamışlardır. Araştırmamızın örnekleme çerçevesinde ulaşılan üniversitelerin bitirme ödevi yönergelerinde, danışman ve konu seçiminin öğrenciden ziyade dekanlık ve danışmanlar tarafından yapıldığı tespit edilmiştir. Ancak konu seçiminde öğretim üyelerinin öğrenci üzerinde herhangi bir baskı kurmadıkları, öğrencinin görüş ve önerileri doğrultusunda konu belirledikleri ve birlikte hareket edildiği araştırmamızın bulguları doğrultusunda tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen bir diğer bulgu ise, danışmanların öğrencilerin akademik ve bireysel gelişimini dikkate alarak konu belirledikleridir. Lisans eğitimi, öğrencilerin kendini ifade etme gücü, yorum kabiliyeti, okuma yazma yetisi, kendine güven kazanması ve akademik çalışmaların zorluğuna dair önyargılarını yıkması açısından önemli bir süreçtir. Elde edilen bulgular ile birlikte bitirme ödevi konusunun belirlenmesinde etkili olan unsurların danışmanlar ve öğrenciler açısından benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Danışmanların ve öğrencilerin bir kısmı akademik ve bireysel gelişimi önemseme doğrultusunda konu seçimi yaparken, diğer bir kısmı da süreci daha basit ve kolay bir biçimde atlatmak istedikleri ve bu doğrultuda konu belirledikleri tespit edilmiştir.

4.4. Danışman ve Öğrenci ile Yaşanılan Sorunlara İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmanın dördüncü sorusu çerçevesinde, öğrencilerin bitirme ödevi hazırlarken danışman ile danışmanlarında bu süreçte öğrenci ile yaşadıkları sorunlarda etkili olan faktörlere ilişkin görüşler incelenmiştir. Katılımcı öğrencilerin görüşlerinin tutum ve davranış biçimi ve süreç yönetimi kategorileri altında toplandığı görülmektedir. Tutum ve davranış biçimi kategorisi altında katılımcılar *destek görememe, ilgisizlik, mesafeli tutum, tutarsızlık, ayrımcılık* gibi faktörleri en önemli etkenler olarak belirtmişlerdir. Süreç yönetimi kategorisinde ise *iletişim, ayrıntı, alan dışına çıkma, yoğunluk, konu sınırlama* gibi etkenler bu kategorinin kodları olarak belirlenmiştir. Öğrencinin bitirme ödevi hazırlama döneminde danışman ile yaşadığı sorunların bir kısmının üniversitenin yayınlamış olduğu bitirme ödevi yönergesinden kaynaklandığı görülmektedir. Danışman ataması dekanlık ya da bölüm başkanlığı tarafından gerçekleştiği için öğrenci zoraki bir yönlendirme yaşamaktadır. Bu durum çalışmak istediği alanı ve danışmanı da kısıtlamaktadır. Dolayısıyla öğrenci zorunlu olarak bir alana yönelmiş ve konusunu da danışmanının uzman olduğu alandan seçmek durumunda kalmıştır. Katılımcıların dile getirdiği sorunlardan bir diğerinin danışmanın ilerleyen yaşı ve bundan kaynaklanan iletişimsizlik olması fazlasıyla dikkat çekicidir. Bu durumun öğrencinin danışmandan göreceği desteği olumsuz yönde etkilediği söylenilebilir. Dolayısıyla bölüm başkanlığı veya dekanlık

tarafından danışman ataması yapılırken belirli bir yaşa gelmiş akademisyenlerin danışmanlık yapacağı öğrenci sayısında azaltma yapılabilir.

Çalışmanın bulgularından bir diğeri ise bazı danışmanların bitirme ödevi aşamasında çok titiz davranması ve gereğinden fazla öğrenciyi zorlamasıdır. Katılımcılar, sanki yüksek lisans tezi yazdıklarını belirterek danışmanlarının gereğinden fazla titiz davrandığını, diğer derslere fazla zaman ayıramadıkları için başarıları seviyelerinin düştüğünü dile getirmişleridir. Diğer danışmanların öğrenciye yazma ve kaynak bulma konusunda fazlasıyla yardımcı olduklarını ancak kendi danışmanlarının hiçbir yol göstermediğini bununla birlikte bitirme ödevinin/tezinin de kusursuz olmasını istediklerini dile getirmişlerdir.

Katılımcı danışmanların görüşlerinin öğrenim süreci ve motivasyon kategorileri altında toplandığı görülmektedir. Öğrenim süreci kategorisi altında, *yoğunluk*, *zaman yönetimi* gibi faktörleri en önemli etkenler olarak ifade edilirken motivasyon kategorisi altında *isteksizlik*, *görev bilinci eksikliği*, *iletişimsizlik* gibi etkenler belirlenmiştir. Bitirme ödevi hazırlama sürecinde danışmanlık yapan öğretim üyelerinin çoğunluğu, bazı öğrencilerin bu süreçte sorumsuz bir şekilde davrandığını, fazlasıyla tolerans göstermesine rağmen bunun suiistimal edildiğini belirtmiştir. Danışmanların, öğrencilerin son sınıfta olmasını göz önüne alarak ödev konusunda daha esnek davrandıklarını ancak bazı öğrencilerin bu rahatlık veren durumu fazlasıyla kendi lehinde kullandığını, ödev sürecinde isteksiz davrandığını, verilen görevi bilinçli bir şekilde yürütmediğini bu yüzden öğrenci ile fazlasıyla sorun yaşadıkları tespit edilmiştir.

4.5. İlahiyat Fakültesi Öğrencileri ve Öğretim Üyelerinin Bitirme Ödevine Bakış Açısının Belirlenmesinde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmanın beşinci sorusu çerçevesinde, İlahiyat Fakültesi öğrencilerin ve öğretim üyelerinin bitirme ödevine bakış açılarının belirlenmesinde etkili olan faktörlere ilişkin görüşler incelenmiştir. Katılımcı öğrencilerin görüşlerinin, akademik gelişim, bireysel gelişim ve diğer alt kategorileri altında toplandığı görülmektedir. Akademik gelişim kategorisi altında katılımcılar, *araştırma becerisi kazanma*, *yazım bilgisi*, *okuma becerisi* gibi faktörler en önemli etkenler olarak belirtilmiştir. Bireysel gelişim kategorisi altında ise *bilgi seviyesindeki artış*, *özgüven*, *kendilik bilinci*, *farklı bakış açısı kazanma*, *geleceği şekillendirme* gibi faktörler olarak belirlenmiştir. Diğer kategorisinde ise, *zaman kaybı*, *yüklenti*, *formalite*, *stres kaynağı* gibi etkenleri ifade etmişlerdir. Bitirme ödevinin hazırlanış aşaması ve öğrencilerin başvurdukları kılavuz, ilahiyat fakültelerine ve danışmanlara göre farklılık göstermektedir. Bazı danışmanlar bitirme ödevinin/tezinin öğrenci için faydalı olmadığını düşünüp sadece kitap özetine bağlı kalındığına ve bazı danışmanların da kendi akademik gelişimine katkı sağlayacağı türde öğrenciden yardım amaçlı talepte bulunduğu görülmüştür. Dolayısıyla danışmanın bitirme ödevine/tezine karşı tutumu öğrencinin de bu alanda ki

bakış açısını belirleyen temel etken olmuştur. Araştırmamızda elde edilen bulgular doğrultusunda, katılımcıların bitirme ödevi hususunda olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Araştırmamızın bu bulgusu, Yavuz ve Kaymakçı'nın yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin bitirme ödevini gerekli ve faydalı gördükleri sonucuyla örtüşmektedir.²⁸ Bazı katılımcıların ise bitirme ödevini zaman kaybı ve formalite olarak gördükleri belirlenmiştir.

Katılımcı danışmanların görüşlerinin ise akademik gelişim ve bireysel gelişim olarak iki kategori altında toplandığı görülmüştür. Akademik gelişim kategorisinde *ifade gücü kazanma, yönelim sağlama, yazma becerisi kazanma, tecrübe, kişiselleştirme* gibi durumlara vurgu yapıldığı görülmüştür. Bireysel gelişimde ise *özgüven ve empati* kavramları ön plana çıkmıştır. Yapılan araştırma sonucunda danışmanların çoğunluğu, bitirme ödevinin öğrenci için hem akademik hem de bireysel olarak faydalı bir etken olduğunu ifade etmişleridir. Öğrenciler bu süreçte belirli bir ifade gücü ve yazma becerisi kazandıklarını, bu sebeple lisans eğitimi alan her öğrenci için gerekli bir çalışma olduğunu ifade etmişlerdir.

Çalışmadan elde edilen başka bir bulguya göre ise danışmanların bir kısmı, bitirme ödevinin öğrenci için fayda sağlamadığını bu dersin yerine bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri dersinin olması gerektiğini ve bu ders kapsamında hazırlanacak bir ödevin öğrenci için daha verimli olacağını ifade etmişlerdir. Araştırmadan elde edilen ortak bir sonuca göre danışmanlar ve öğrenciler için bitirme ödevi, akademik çalışma konusunda öğrencilere özgüven ve akademik cesaret kazandıran bir etken olduğunu ifade etmişlerdir. Ödev hazırlama süreci ile birlikte bazı öğrencilerin akademik açıdan daha özgüvenli oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencinin bilgi seviyesini artırıp farklı bir bakış açısı kazandırdığı tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda şu önerilere yer verilebilir.

✓ Danışmanların iş yükü ve öğrencilerin son sınıfta yaptığı öğretmenlik stajı gibi etkenlerden dolayı yoğun olmaları hasebiyle, bitirme ödevi, lisans eğitiminin 5. veya 6. döneminde verilecek bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri dersi içerisinde bir ödev şeklinde verilebilir.

✓ Öğrencilere, bitirme ödevini hazırlamadan önce teorik ve pratik açıdan akademik destek sağlanmalı ve bilimsel araştırmaya dair gerekli bilgilendirme yapılmalıdır.

✓ Bitirme ödevi hazırlama sürecine girilmeden önce öğrenciye, yönergede bitirme ödevine ait kurallar tanıtılmalı, atif sistemine dair bilgiler verilmelidir.

✓ Bitirme ödevi hazırlayan öğrenciler üzerine daha fazla akademik çalışma yapılabilir.

²⁸ Yavuz-Kaymakçı, "E.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Lisans Öğrencilerinin Bitirme Tezi Yaparken Karşılaştıkları Sorunlar", 1-7.

Kaynakça

- Arastaman, Gökhan vd. "Eğitim Yönetimi Alanında Doktora Öğrencisi Olmak: Lisansüstü Öğrencilerin Bakış Açısından Fenomenolojik Bir İnceleme". *Eğitimde Nitel Araştırma Dergisi (ENAD)* 8/4 (2020),1323-1346.
- AÜ. Amasya Üniversitesi. "Fen-Edebiyat Fakültesi Araştırma Projesi/ Mezuniyet Çalışması/ Bitirme Tezi Uygulama ve Yazım Yönergesi". Erişim 24 Şubat 2021. <https://oidb.amasya.edu.tr/media/1124/arastirma-projesi-yazim-ve-uygulama-ilkeleri-1.pdf>
- AYBÜ. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi. "Bitirme ödevi yönergesi". Erişim 3 Mart 2021. https://www.aybu.edu.tr/islamiilimler/contents/files/formlar/mezuniyet_tez_ilke_form.pdf
- Aziz, Aysel. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2020.
- Böke, Kaan. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Alfa Yayıncılık, 2014.
- BÜ, Bilecik Üniversitesi. "fen- edebiyat fakültesi bitirme tezi yönergesi". Erişim 20 Nisan 2021. [https://kms.kaysis.gov.tr/\(X\(1\)S\(2yrtpxg2ocv3ccgsicupwp5k\)\)/Home/Goster/58939](https://kms.kaysis.gov.tr/(X(1)S(2yrtpxg2ocv3ccgsicupwp5k))/Home/Goster/58939)
- Camuzcu Aşıroğlu, Sevim. "Öğretmen Adaylarının Bilimsel Araştırmaya Yönelik Tutumları İle Bilimsel Araştırma Dersindeki Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi* 2/2 (2016), 72-84.
- ERÜ. Kayseri Erciyes Üniversitesi. "Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Lisans Eğitim-Öğretim Yönergesi Bitirme Ödevi yönergesi". Erişim 3 Mart 2021. <https://ilahiyyat.erciyes.edu.tr/ckfinder/userfiles/files/YÖNERGE-SON-HAL.pdf>
- EÜ. Kayseri Erciyes Üniversitesi. "İnşaat Mühendisliği Bitirme Ödevi Esasları". Erişim 24 Şubat 2021. https://insaat.erciyes.edu.tr/upload/XDZ5FNZbitirme_esaslai.pdf
- GÜ. Giresun Üniversitesi. "Giresun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Bitirme Ödevi Yazım Kılavuzu". Erişim 5 Mart 2021. [https://iif.giresun.edu.tr/Files/ckFiles/iif-giresun-edu-tr/KILAVUZLAR/Bitirme Ödevi/Yazım Kılavuzu/güncel.pdf](https://iif.giresun.edu.tr/Files/ckFiles/iif-giresun-edu-tr/KILAVUZLAR/Bitirme%20Devi/Yazim%20Kilavuzu/guncel.pdf)
- Gürel, Ramazan. "DKAB Öğretmenlerine Göre Lisansüstü Eğitim: Tercih Sebepleri, Süreçler, Sorunlar ve Beklentiler Üzerine Nitel Bir Araştırma". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/12 (Mart 2020), 131-170.
- İÜ. İstanbul Üniversitesi. "Lisans programları bitirme ödevi hazırlama yönergesi". Erişim 20 Nisan 2021. <https://cdn.istanbul.edu.tr/>

FileHandler2.ashx?f=iu-lisans-programlari-bitirme-odevi_hazirlama-yonergesi.pdf

İÜ. İstanbul Üniversitesi. “Lisans programları bitirme ödevi hazırlama yönergesi”. Erişim 4 Mart 2021. <http://ogrenci.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2014/03/WEB-Lisans-Programlari-Bitirmeodevi-Hazirlama-Yonergesi.pdf>

Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi (Kavramlar, İlkeler ve Teknikler)*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2014.

Kaya, Yalçın. *Anne-Baba ve Öğretmenler İçin Öğrenci Motivasyonu*. İstanbul: Gerekli Kitap, 2011.

KOÜ. Kocaeli Üniversitesi. “İlahiyat Fakültesi Bitirme Çalışması Yönergesi”. Erişim 3 Mart 2021. <https://www.ilahiyat.kocaeli.edu.tr/upload/duyurular/1807190538398b96e.pdf>

KSÜ, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi. “Lisans Bitirme Tezi ve Seminer Yönergesi”. Erişim 29 Nisan 2021. <http://www.Ksu.edu.tr>

SÜ. Sinop Üniversitesi. “Sinop Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Bitirme Tezi Yönergesi”. Erişim 4 Mart 2021. https://ilahiyat.sinop.edu.tr/wp-content/uploads/sites/34/2019/11/18_BITIRME-TEZI-YONERGESI.pdf

Ulusoy, Hatice. vd. “Bitirme Tez Hazırlayan Öğrencilerin Yaşadıkları Güçlükler”. *Cumhuriyet Tıp Dergisi* 3/1 (2009), 204-210.

UÜ. Bursa Uludağ Üniversitesi. “Bitirme ödevi yönergesi” . Erişim 13 Şubat 2021. https://uludag.edu.tr/dosyalar/cografya/2020-2021/Bitirme_calismasi/cografya_bolumu_bitirme_calismasi_i_ve_ii_dersleri_yonergesi_taslak.pdf

Yavuz, Meryem-Kaymakçı, Şenay. “E.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Lisans Öğrencilerinin Bitirme Tezi Yaparken Karşılaştıkları Sorunlar”. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* 12/1 (1996), 1-7.

YBÜ, Yozgat Bozok Üniversitesi. “Yozgat Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Bitirme ödevi yönergesi”. Erişim 4 Mart 2021. <http://ilahiyat.bozok.edu.tr/sayfa/bitirme-odevi,tr-1187.aspx>

Yıldırım, Ali – Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2013.